

ВИБІР СТРАТЕГІЧНИХ НАПРЯМКІВ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРЕМСТВ

Анотація. Досліджено чинники, що впливають на рівень сприятливості підприємницького середовища; умови функціонування ринкового механізму; принципи інвестиційної стратегії; процес вибору стратегічних напрямків інвестиційної діяльності. Визначено, що завдання формування інвестиційної стратегії істотно коливається залежно від етапів життєвого циклу корпоративної структури; що визначений вплив на співвідношення різних форм інвестування роблять і розміри корпоративних структур. Встановлено умови щодо визначення регіональної спрямованості інвестиційної діяльності при розробці відповідної стратегії КС. Запропоновано основні напрямки інвестиційної стратегії з погляду максимальної ефективності, які можуть бути використані в сучасних умовах.

Ключові слова: інвестиційна стратегія, ринкове середовище, прибутковість, інвестиції, ринковий механізм, конкуренція, науково-технічний прогрес, інвестиційна політика.

Вступ. Формування ринкового середовища передбачає також заохочення такої діяльності податковими пільгами, прямими державними дотаціями, фінансуванням важливих інноваційних проектів.

Конкретизація інвестиційної стратегії за періодами її реалізації передбачає встановлення послідовності і термінів досягнення окремих цілей і стратегічних завдань. У процесі цієї конкретизації забезпечується зовнішня і внутрішня синхронізація у часі. Зовнішня синхронізація передбачає узгодження в часі реалізації інвестиційної стратегії з загальною стратегією економічного розвитку корпоративної структури, а також із прогнозованими змінами кон'юнктури інвестиційного ринку. Внутрішня синхронізація передбачає узгодження в часі реалізації окремих напрямків інвестування між собою, а також з формуванням необхідних для цього інвестиційних ресурсів.

На останньому етапі виробляється оцінка розробленої інвестиційної стратегії сутністю якої є перевірка її на відповідність принципам формування інвестиційної стратегії.

Стратегія бізнесу полягає в максимізації вигоди (доходу, прибутку) в ході реалізації різноманітних угод. Реалізується ця стратегія в залежності від конкретного випадку з урахуванням умов здійснення, терміну і предмету угоди.

Аналіз останніх досліджень. Широке коло питань, пов'язаних з дослідженням інвестиційної діяльності підприємств, висвітлено в роботах зарубіжних і вітчизняних учених-економістів: Б.І. Альохіна, А.Г. Ахламов, І.Т. Балабанова, І.Т. Бланк, А.Ф. Гойко, А.В. Козаченко, Я.М. Мікіна, Л.І. Нейкова, О.О. Пересада, Г.М. Поддєрьогін, Н.В. Сичової, Д.М. Черваньов та ін.

Вивчення й аналіз опублікованих з даного питання методологічних концепцій, методичних підходів і практичних розробок дозволили зробити висновок про те, що багато задач стосовно формування інвестиційної політики підприємств та вибору стратегічних напрямків інвестиційної діяльності підприємств залишаються недостатньо розробленими як у науковому, так і в організаційно-практичному аспектах, особливо в умовах транзитивної економіки. Це й обумовлює об'єктивну необхідність подальших поглиблених теоретичних і методичних досліджень, спрямованих на удосконалення

вибору стратегічних напрямків інвестиційної діяльності підприємств.

Виклад основного матеріалу. Підприємницьке середовище – це комплекс умов і сил зовнішнього характеру, які виливаються на можливості і кінцеві результати діяльності суб'єктів ринкових відносин. Воно охоплює зовнішнє і внутрішнє середовище.

Зовнішнє середовище – це передусім законодавча і нормативна бази, конкуренція, ринкова інфраструктура, стимули, особливості економічного розвитку держави, соціально-політичні умови тощо.

Внутрішнє середовище – передбачає наявність стартового капіталу, системи ведення бізнесу (маркетинг, менеджмент).

Підприємницьке середовище може бути сприятливим, або несприятливим. Рівень сприятливості підприємницького середовища залежить від ряду чинників:

- наявність в підприємця прав власності на засоби виробництва, його продукт і прибутки;
- наявність визначеної сукупності прав і свобод, вибору виду господарської діяльності;
- наявність сприятливого психологічного клімату;
- рівень розвитку ринкове – конкурентного режиму;
- надійність захисту прав підприємця;
- рівень державної підтримки.

Несприятливе середовище складається при відсутності вищезгаданих умов. Частково сприятливе середовище виникає в разі нестійкості економіки і стану суспільства. Підприємницьке середовище постійно змінюється під впливом різноманітних циклічних і нециклічних впливів. Циклічні чинники розділяються на еволюційні і хвильові, а нециклічні – постійно діючі і непостійно діючі.

Еволюційні фактори це необернені чинники, які при відсутності інших впливів діють в визначеному одному і тому же напрямку (наприклад, тенденція росту населення, зростання загального обсягу виробництва).

Хвильові чинники змінюють підприємницьке середовище в різні проміжки часу з однаковим або схожим збігом обставин (наприклад, продуктивність праці, ціни, відсотки на капітал, відсоток безробітних тощо).

Постійнодіючі нециклічні чинники займають зміну рівня економічного розвитку, науково-технічний прогрес, монополізацію, державне регулювання, мілітаризацію економіки, конкуренцію. Непостійно діючі – сезонні коливання, соціальні конфлікти, політичні кризи, стихійні катаклізми.

На нашу думку, рушійною силою розвитку бізнесу є потреби і особистий економічний інтерес, який лежить в основі потреб.

Розвиток бізнесу неможливий без забезпечення відповідних умов його функціонування. Вони забезпечують законодавчу і нормативну базу, конкурентне середовище, ринкову інфраструктуру та стимули підприємницької діяльності [1].

Методологічною основою підприємництва є теорія ринкового господарювання.

Ми вважаємо що, функціонування ринкового механізму передбачає деякі умови, які дозволяють зробити важливі висновки відносно характеру, типу та рівня організації ринку:

- самостійність і свобода дії суб'єктів господарювання;
- можливість самостійно розмішувати замовлення;
- вільно розпоряджатися власними прибутками;
- відповідальність за використання ресурсів, можливі збитки і неефективні рішення;
- можливість взаємного вибору партнерів на ринку;

- конкуренція, як наслідок достатньої кількості виробників і споживачів товарів.

На нашу думку, формування підприємницького середовища і ефективного ринкового механізму потребує прийняття комплексу заходів, пов'язаних з:

- 1) роздержавленням і приватизацією;
- 2) реформуванням фінансової, кредитно – грошової системи та ціноутворення;
- 3) демонополізацією економіки;
- 4) створенням ефективної системи захисту населення.

Сукупність основних принципів, що забезпечують реалізацію етапу оцінки розробленої інвестиційної стратегії в умовах ринкової економіки, представлена на рис. 1.

Ми вважаємо що, виконання операцій у такій послідовності і відповідно до принципів (рис. 1) забезпечує розробку ефективних управлінських рішень, які спрямовані на реалізацію обраної інвестиційної стратегії.

Рис. 1. Основні принципи розробки інвестиційної стратегії

На нашу думку, основу процесу вибору стратегічних напрямків інвестиційної діяльності складають цілі цієї діяльності. У процесі вибору повинні бути враховані такі завдання:

1) визначення співвідношення різних форм інвестування на окремих етапах розглянутого періоду;

2) визначення галузевої спрямованості інвестиційної діяльності;

3) визначення регіональної спрямованості інвестиційної діяльності.

Співвідношення різних форм інвестування на окремих етапах пов'язано насамперед з напрямками діяльності корпоративної структури.

Наукові дослідження показали що, інституціональні інвестори здійснюють свою інвестиційну діяльність переважно на фондовому ринку. Отже, основною формою їх довгострокової інвестиційної діяльності повинно бути інвестування в акції, облігації, ощадні сертифікати й інші фондові інструменти. Питома вага реального інвестування в таких структурах може коливатися лише в межах, дозволених законодавством для

кожної з цих груп інвесторів.

У корпоративних структурах, що здійснюють виробничу діяльність, основною формою інвестування будуть реальні вкладення. Саме ця форма інвестування дозволяє таким структурам розвиватися найбільш високими темпами, освоювати нові види продукції, проникати на нові товарні і регіональні ринки. Фінансові інвестиції таких структур пов'язані, як правило, з короткостроковими вкладеннями тимчасово вільних коштів і здійснюються з метою встановлення контролю (впливу) за діяльністю окремих компаній (підприємства – партнерів; підприємства – конкурентів тощо [2].

Ми вважаємо, що вирішення цього завдання у перспективі істотно коливається залежно від етапів життєвого циклу корпоративної структури (рис. 2). Так, на етапах «народження» і «росту» гнітюча частка інвестицій має реальний вигляд, на стадії «розширення» реальні інвестиції (в основні й оборотні кошти) також переважають; і лише на більш пізніх стадіях життєвого циклу («зрілість») корпоративні структури можуть дозволити собі істотне розширення питомої ваги фінансових інвестицій. Для того, щоб уникнути періоду «спаду» і пролонгувати період «зрілості», необхідно вчасно диверсифікувати діяльність корпорації, тобто відмовитися від напрямків діяльності, що не приносять дохід, і, навпаки, розробити нові напрямки діяльності, що приносять дохід.

Так, багато корпоративних структур (холдинги, фінансово-промислові групи, транснаціональні корпорації) крім основних профільюючих напрямків виробничої чи фінансової діяльності купують видавничі організації, теле- і радіокомпанії, беруть участь у шоу-бізнесі на правах спонсорів або прямих акціонерів, організують туристичні фірми тощо.

Вчасно диверсифікований бізнес дозволяє уникнути періоду «спаду» корпоративної структури. Замість нього настає черговий виток життєвого циклу корпорації але вже не з періоду «народження», а з періоду «розширення» [3].

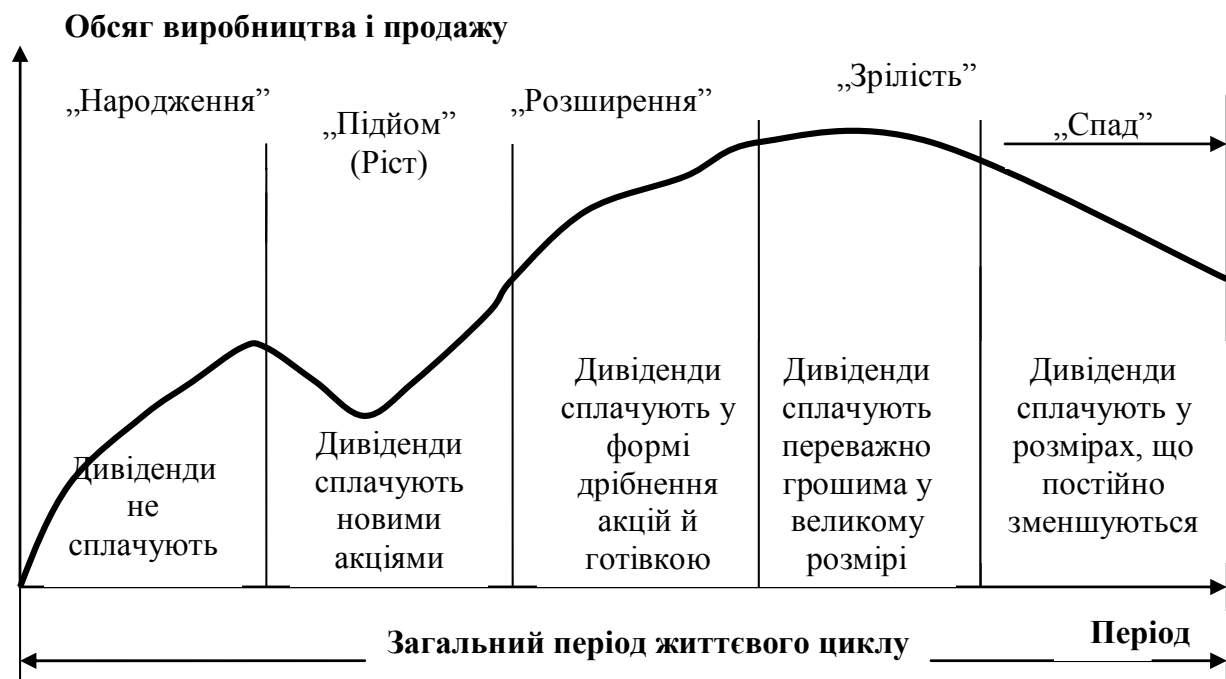

Рис. 2. Характер стадій життєвого циклу корпорації

Наукові дослідження показали що, визначений вплив на співвідношення різних форм інвестування роблять і розміри корпоративних структур. Інвестиційна діяльність невеликих і середніх за розмірами структур у більшій мірі пов'язана з реальними інвестиціями, у той час як для великих корпорацій частка фінансових інвестицій зазвичай вище. При цьому визначений вплив на співвідношення реальних і фінансових інвестицій має загальний стан економіки, що визначає кон'юнктуру окремих елементів інвестиційного ринку. В умовах нестабільності економіки, високих темпів інфляції, постійної зміни податкової політики ефективність реального інвестування істотно знижується при одночасному зростанні інвестиційних ризиків. У такі періоди більш ефективними є фінансові інвестиції, особливо короткострокові (за умови, що прибутковість цих інвестицій перевищує темпи інфляції).

З урахуванням цих умов оцінки різних форм інвестування диференціюється за окремими етапами інвестиційної діяльності корпоративної структури.

Узагальнення досвіду інвестиційної діяльності корпоративних систем у другій половині 90-х рр. показує, що галузева спрямованість є найскладнішим завданням розробки інвестиційної стратегії. Ми вважаємо, що його вирішення вимагає поетапного підходу до прогнозування інвестиційної діяльності у єдності з загальною стратегією економічного розвитку корпоративної структури. На першому етапі досліджується доцільність двох основних стратегічних напрямків інвестиційної діяльності.

1. Галузевої концентрації.
2. Диверсифікованості інвестиційної діяльності.

Як правило, початкові етапи діяльності корпоративної структури пов'язані з концентрацією її на одній галузі, що є найбільше знайома інвесторам.

Огляд західної практики показує, що багато хто з найбільш успішних інвесторів досягли високого рівня ефективності, використовуючи стратегію концентрації тобто не виходячи за межі багатогалузевої діяльності. Наукові дослідження показали що, особливо яскраві приклади дає нам виробництво окремих видів науковомісткої продукції (комп'ютерна техніка, комп'ютерні програми тощо) чи продукції що задовольняє нові потреби великого кола споживачів. Водночас, серед інвесторів, що використовують цю стратегію, спостерігається найбільше число банкрутств. Це обумовлено тим, що концентрація пов'язана з більш високим рівнем інвестиційних ризиків, ніж можуть дозволити собі багато інвесторів [4].

На нашу думку, стратегія галузевої концентрації (якщо вона, незважаючи на високий рівень ризику, все-таки обирається інвестором) може бути використана лише на перших трьох стадіях життєвого циклу корпоративної структури, тому що за сприятливих обставин вона, як правило, забезпечує найбільш високі темпи виробничого розвитку збільшення капіталу. На наступних стадіях життєвого циклу в міру задоволення потреби в продукції основного контингенту споживачів їй на зміну повинна прийти стратегія галузевої диверсифікованості інвестиційної діяльності.

Наукові дослідження показали що, на другому етапі досліджується доцільність різних форм галузевої диверсифікованості інвестиційної діяльності в рамках визначеної групи галузей, наприклад, галузі сільськогосподарського виробництва, харчової промисловості, транспорту тощо. Така галузева диверсифікованість дозволяє інвестору ширше використовувати накопичений досвід у сфері маркетингу, виробничих технологій тощо і отже, у більшій мірі визначати ефективність інвестування. Крім того, використання галузевої диверсифікованості навіть у таких обмежених рамках дозволяє істотно знизити рівень інвестиційних ризиків.

Диверсифікованість інвестиційної діяльності корпоративної структури в рамках визначеної групи галузей пов'язана з формуванням так званих «стратегічних зон господарювання». Таке формування здійснюється в процесі розробки загальної

стратегії економічного розвитку структури і являє собою самостійний господарський сегмент, що здійснює свою діяльність у ряді суміжних галузей, об'єднаних спільністю споживчого попиту, використовуваної сировини чи технології. На стратегічній зоні господарювання лежить повна відповідальність за розробку асортименту конкурентоспроможної продукції, ефективної збутової стратегії, а також забезпечення їхньої інвестиційної стратегії.

Разом з тим, така стратегія інвестиційної діяльності також не позбавлена деяких недоліків. Основний з них полягає в тому, що суміжні галузі в рамках визначеної їхньої групи мають, як правило, аналогічний у часі галузевий життєвий цикл. Це підсилює інвестиційний ризик, особливо в традиційних галузях економіки. Крім того, продукція таких галузей зазнає впливу однакових у часі кон'юнктурних циклів, що в ще більшій мірі підсилює інвестиційний ризик в окремі несприятливі періоди. Тому використання стратегії диверсифікованості інвестиційної діяльності в рамках визначеної групи галузей ефективно лише при сприятливому прогнозі кон'юнктури відповідних товарних ринків.

На третьому етапі досліджується доцільність різких форм диверсифікованості інвестиційної діяльності в розрізі різних, не пов'язаних між собою груп галузей. Необхідність використання такої стратегії визначається тим, що для багатьох великих і середніх компаній, що здійснюють свою діяльність протягом тривалого періоду, традиційно обрані галузі (окремі чи в рамках визначених груп) стримують темпи перспективного розвитку, одержання високої віддачі від інвестицій, а іноді викликають стратегічну уразливість у конкурентній боротьбі. Умовою здійснення такої диверсифікованості інвестиційної діяльності, як показує аналіз, є формування «стратегічних господарських центрів».

Стратегічний господарський центр являє собою самостійну структурну одиницю КС, що включає кілька стратегічних зон господарювання (система таких стратегічних господарських центрів уперше була реалізована в американській фірмі «Дженерал електрик», що дозволило їй значно підвищити ефективність інвестиційної і господарської діяльності). Стратегічний господарський центр цілком формує свою інвестиційну стратегію, що є самостійним складним елементом інвестиційної стратегії корпорації. За рахунок вибору галузей з різними стадіями життєвого циклу і з різними в часі коливаннями кон'юнктури на їхню продукцію істотно знижується рівень інвестиційних ризиків.

Диверсифікованість інвестиційної діяльності, здійснювана в процесі другого і третього етапів розробки галузевої спрямованості інвестиційної стратегії, здійснюється з урахуванням прогнозованих оцінок розвитку окремих галузей (чи їхніх груп).

Визначення регіональної спрямованості інвестиційної діяльності при розробці відповідної стратегії КС пов'язане з двома основними умовами:

- 1) розмір корпоративної структури;
- 2) тривалість функціонування.

Наукові дослідження показали що, більшість невеликих фірм і значна частина середніх фірм здійснюють свою діяльність у межах одного регіону за місцем проживання інвесторів. Для таких фірм можливості регіональної диверсифікованості інвестиційної діяльності (особливо в частині реальних інвестицій) обмежені через недостатній обсяг інвестиційних ресурсів і істотне ускладнення управління інвестиційною і господарською діяльністю. Принципова можливість регіональної диверсифікованості можлива лише при фінансових інвестиціях, однак їхній обсяг у таких фірм невеликий, тому інвестиційні рішення можуть прийматися не в рамках розроблювальної стратегії а при формуванні інвестиційного портфеля (тобто на стадії тактичного управління інвестиційною діяльністю).

Другою умовою, що визначає необхідність такої розробки, є тривалість функціонування корпоративних систем. На перших стадіях її життєвого циклу господарська й інвестиційна діяльність зосереджується, як правило, у рамках одного регіону, і лише в міру подальшого розвитку КС виникає потреба в регіональній диверсифікованості інвестиційної діяльності.

Ми вважаємо що, основою розробки регіональної спрямованості інвестиційної діяльності є оцінка інвестиційної привабливості окремих регіонів. У силу стійкості багатьох регіональних факторів розвитку результати оцінки інвестиційної привабливості регіонів звичайно не піддаються різким змінам і можуть бути використані при розробці інвестиційної стратегії.

Пропонуємо основні напрямки інвестиційної стратегії з погляду максимальної ефективності, які можуть бути використані в сучасних умовах і найближчим часом:

- поліпшення відтворюваної структури капіталовкладень, підвищення питомої ваги витрат на технічне переозброєння та реконструкцію діючих підприємств за рахунок зменшення питомої ваги нового будівництва у виробничій сфері;

- удосконалення технологічної структури капітальних вкладень, збільшення в їх складі питомої ваги устаткування й відповідно скорочення будівельно-монтажних робіт;

- змінення галузевої структури капітальних вкладень з погляду значного підвищення життєвого рівня населення на користь галузей, що виробляють продукти харчування та предмети особистого споживання (сільського господарства, переробних галузей, легкої та харчової промисловості);

- пріоритетне забезпечення капітальними вкладеннями прогресивних напрямків науково-технічного прогресу, які сприяють зниженню ресурсомісткості виробництва та підвищенню якості продукції;

- збільшення обсягів капітальних вкладень на реалізацію житлової та інших соціальних програм (охорони здоров'я, освіти та ін.);

- збалансованість інвестиційного процесу.

Ми вважаємо для того, щоб ці прогресивні напрямки інвестиційної стратегії і важливі складові її ефективності було реалізовано, необхідно всіма можливими способами нарощувати й підтримувати інтелектуальний потенціал інвестиційної діяльності, стимулювати підвищення його творчої віддачі, реконструювати старий господарський механізм і створити новий, який зробив би процес упровадження науково-технічного прогресу життєво необхідним і тому вигідним.

Висновки. Таким чином, важливу роль у скороченні тривалості інвестиційного циклу та підвищенні його ефективності відіграє інфраструктура ланка. Необхідно зміцнити ремонтно-експлуатаційну базу підприємств, систему виробничо-технологічної комплектації, складське господарство та інші виробничі служби. Високі вимоги висуваються до кадрового потенціалу, тому слід розширити підготовку працівників через професійно-технічні училища, налагодити їх планову перепідготовку за новими спеціальностями, пов'язаними з повою технікою та технологією. Значну увагу треба приділити розвитку соціально-побутової інфраструктури – будівництву житла, дитячих дошкільних закладів, клубів, санаторіїв-профілакторіїв. Усе це створить необхідні умови для стабілізації трудових колективів і неухильного підвищення ефективності їх праці. Втілення всіх складових проти затратної концепції розвитку промислових комплексів забезпечить поступовий перехід до ефективного інвестування економіці України.

Література

1. Гальчинский А., Левочкин С. Становление инвестиционной модели экономического роста Украины // Экономика Украины. – 2004. – № 6. – С. 9-10.
2. Колотуха С. Проблемы інвестиційного забезпечення сільськогосподарським виробництвом // Банківська справа. – 2006. – №1. – С. 46.
3. Чухно А. Актуальные проблемы стратегии экономического и социального развития на современном этапе // Экономика Украины. – 2004. – № 4. – С. 15-16.
4. Червова Л., Назарчук М. Порівняльний аналіз динаміки інвестицій в економіку України // Економіка України. – 2006. – №3. – С. 32.

Summary. Investigated factors influencing the level of favorable business environment, operating conditions of the market mechanism, principles of investment strategy, the process of selecting strategic areas of investment. Determined that the task of forming investment strategy significantly varies depending on the stages of the life cycle of corporate structure and that determined the impact on the value of different forms of investment made and the size of corporate structures. The conditions for determining the regional focus of investment in developing appropriate strategies COP. The basic directions of investment strategy in terms of maximum efficiency, which can be used in modern conditions.

Keywords: investment strategy, market environment, profitability, investment, market mechanism, competition, technological progress, investment policy.

Стаття надійшла до редакції 7.04.2011